

kriget kommit att på ett alldeles oant sätt skänka stöd och uppmuntran åt de fränskilda provinsernas evangeliska, tysktalande församlingar och deras prästerskap i deras tunga, ojämna kamp mot såväl katolsk fanatism som de nationalitetssträvanden, som på skilda håll söka förkväva de tyska minoriteternas rätt. Av intresse för den svenske deltagaren var det även att få lyssna till de erkännssamma ord, som uttalades med anledning av Gustav Adolfs-föreningarnas verksamhet.

Det är givet, att församlingssången i en evangelisk-luthersk kyrka måste värdas och intaga ett betydelsefullt rum. Men då i en diskussion framhölls, att det vore en nödvändig förutsättning för levande församlingssång att gå tillbaka till urkällorna och göra församlingen bekant med psaltonerna, blev detta yttrande icke utan gensägelse och gav anledning till ett intressant klarläggande av den olikhet, som råder mellan norra och södra Tyskland i en del kultiska frågor. Det framhölls dock, att det å ena sidan vore en farlig sänkning av musikkulturen, om de kyrkliga körerna ej finge sjunga dessa psalmtoner, men att det å andra sidan icke stode i överensstämmelse med den evangeliska gudstjänstens idé, om psalmodierna utfördes enbart av kören, under det att församlingen skulle vara passiv. I diskussionen framfördes dock starka skäl till förmån för körens ensamrätt till detta gudstjänstmoment. Vid den ovannämnda vespren i Nikolai-kyrkan visade det sig emellertid kunna gå utmärkt för församlingen att utföra psalmodierna, vilka i not- och text-häften då funnos tillgängliga — för alla och envar.

Vid ett besök i Berlins gamla kyrkor samt i den rikhaltiga utställning för religiös konst, som var anordnad av Juryfreie Kunstschau, Berlin, lämnades orienterande föredrag till inträngande i olika konstskapelsers anda och väsen. Men särskilt värdefullt var det föredrag, som å kursens sista dag hölls av föreningens egentlige ledare, den vakne och livlige, energiske och kunnige Pfarrer Dr Horn över »Kultiska möjligheter i modern konst». Under diskussionen framfördes ett förslag att bilda skola för teologer för utbildning i religiös konst, ett behov, som även bland oss är aktuellt, och vars tillgodoseende för närvarande är i stort sett överlämnat åt tillfälligheten och åt vars och ens egen kunskapstörst.

Såsom ordförande fungerade general-superintendent D. Burghart, en nobel, fint bildad personlighet, som framstod som en skicklig ledare och som i avskedsstunden genom sin egen väl nyttjade, ovanliga arbetsförmåga gav särskild styrka åt sina ord om gärningens nödvändighet.

Så har denna kurs skänkt inblick i det hängivna arbete, som ägnas åt vården av gudstjänstens skilda moment för nående av gudstjänstens stora syfte. Den har hävdadt angelägenheten av att verklig församlingsgemenskap skapas, varvid församlingens egen aktivitet tas i anspråk, och den har fört till djupare förståelse av konstens eget väsen och därvid visat, att kult och konst äro så beroende av varandra, att det finns ingen kult utan konst, och att konsten blott kan vinna, om den har kultiska förbindelser.

Sixten Dahlquist.

Recensioner.

Samlaren. Ny följd. Årg. 7.

Kyrkohistorisk årsskrift. Årg. 26.

Tvenne av våra vetenskapliga samfund ha i dagarna utsänt sina årspublikationer, nämligen Svenska Litteratursällskapet (*Samlaren*, ny följd, årg. 7) och Kyrkohistorisk Förening (*Kyrkohistorisk årsskrift*, 26:e årgången). Båda dessa förgångliga tidskrifter innehålla denna gång bidrag av intresse också för våra läsare, varför uppmärksamheten här bör fästas på dem. Egendomligt nog har en uppsats i vardera ägnats åt den berömde Skarabiskopen Brynolpus (biskop i Skara 1278—1317). I *Samlaren* (s. 128—132) har det lyckats professor Anton Blanck att iden-

tifiera det Brynolpus tillskrivna officiet »de beata virgine» med det av Dreves i *Analecta hymnica*, del V, s. 72 publicerade officiet »Historia de domina in sabbato», varigenom en av gammalt dunkel fråga har funnit sin lösning. — I *Kyrkohistorisk årsskrift* (sid. 175—192) har fil. kand. Carl Allan Moberg gjort högst sannolikt, att vi i Brynolpus ha att se vår förste kyrkomponist, genom att förebringa mycket talande skäl för att melodien till sequensen »Voce dulcis melodiae» (tillhörande Brynolphi officium de sancta Helena) ursprungligen diktats just till denna sequens-text och icke till någon av de båda andra texter, till vilka den ock blivit använd.

Dessutom innehåller Kyrkohistorisk årskrift en uppsats »Über die Beziehungen zwischen Morgenland und Abendland in der mittelalterlichen Musik», vilken utgör en Olavus Petri-föreläsning i Uppsala den 18 maj 1925 av den världsberömde kännaren av den gregorianska musiken professor Peter Wagner i Freiburg (Schweiz). — Av Samlarens innehåll bör ock erinras om dr. Alf Kjelléns undersökningar rörande det liturgiska dramat i Sverige. — Slutligen förtjänar påpekas, att riksbibliotekarien Collijn begynt en fortsättning av Klemmings »Sveriges bibliografi intill år 1600». Det nu som bilaga till Samlaren publicerade första häftet omfattar åren 1530—1539. K. P.

Julius Smend: Handagende. Gütersloh, Bertelsmann, 1925.

Beträffande den ställning, som denna den ryktbare författarens »Handagende» intar till hans berömda »Kirchenbuch», yttrar han själv i förordet följande: »Diese Taschenausgabe zu meinem Kirchenbuch, das soeben neu erscheint (Band I in 3., Band II in 2. Auflage), ist in der Hauptsache dazu bestimmt, dem Pfarrer ausserhalb des Kirchenraumes zu dienen. Sie ist ein Auszug aus jenem zweibändigen Werke, darf aber selbständige Bedeutung beanspruchen».

Boken lämnar ji en första avdelning material till c:a 30 »Predigtgottesdienste». Nästa avdelning innehåller ordning för: Dop, Konfirmation, Bikt och förberedelse till den heliga Nattwarden, Nattvard, Bröllop och Begravning. Den tredje och sista avdelningen behandlar sjukbesöket och meddelar först en del »Vinkar och råd» i anslutning till Jak. 5: 14—16, och sedan »Bibelord, sänger, böner».

Har man av en eller annan anledning kommit att taga del av något av det närvarande oerhörda liturgiska självsväldet

inom den tyska evangeliska kristenheten (varom man kan göra sig åtminstone någon föreställning genom att läsa ss. 122 f. av kyrkoherde Allards artikel om de liturgiskt-kyrkomusikaliska strävandena i Tyskland i denna tidskrifts juli—augustinummer förra året, och varav man torde få till leda nog genom att studera de av Otto, Mensching och Wallau utgivna »Liturgische Blätter»¹⁾ är det med en känsla av verklig tillfredsställelse, som man tar Smends agenda i sin hand. Här möter nämligen en i traditionen så djupt rotad personlighet, att man aldrig behöver vara rädd för att överraskas av de i varje tyskt dylikt arbete annars numera nästan obliigatoriska utsvävningarna. Författaren åtnjuter ju ock med allt skäl anseende som Tysklands förnämste liturgiska auktoritet för närvarande.

Trots bokens många förtjänster kan man dock knappast lägga ett dylikt arbete ifrån sig utan att med tacksamhet erinra sig, att man tillhör en kyrka, där vad till gudstjänstlivet hör icke är utlämnat åt det personliga godtycket på samma sätt som i det evangeliska Tyskland. Ävenså är det nog icke utan en viss tillfredsställelse man tänker på att det svenska Kyrkomötet icke är känt för något överdrivet nyhetsmakeri.

Till sist en fråga: Vad kan en svensk präst ha för nytta av denna tyska privatagenda? — Här må framför allt erinras om en sak. Varje präst har väl mer eller mindre erfarenhet av den stora svårighet, som valet av texter till kasualtalen erbjuder. I detta hänseende kan nog Smend's Handagende (och naturligtvis ännu mer hans Kirchenbuch) vara till god hjälp. Mången gång ge också bönernas goda tankar ett utmärkt stoff. Så torde man kunna beteckna studiet av Smend's Handagende såsom även för en svensk präst »anregend». K. P.

Meddelanden.

50 år fyllde den 7 maj musikediktören, domkyrkokantorn Harald Colléen, Uppsala.

Kyrkosångsmötet i Linköping. Kgl. Maj:t har av statsmedel beviljat ett anslag av 1,500 kronor till kyrkosångsmötet. — Musikaliska Akademien har till sin repre-

sentant vid kyrkosångsmötet utsett regeringsrådet Gabriel Thulin.

Liturgiska reformsträvanden i det evangeliska Tyskland. Såsom ett komplement till kyrkoherde F. M. Allards artikelserie över ett liknande ämne, vilken inflöt i denna tidskrifts förra årgång, har på re-

¹ Se t. ex. Förslaget till bergsmansgudstjänst i kolområde: 5:e hft. nr 38.